

Lesbrief 51 Origines en de Stadia van de Weg (deel 1)

We zagen hoe Origines de twee manieren van zijn, actief en contemplatief, met Martha en Maria verbond. Hij verfijnt dit later echter en onderscheidt drie stadia, die hij *'ethica'* (ethiek), *'physica'* (fysica) en *'enoptica'* (contemplatie) noemt. Bisschop Kallistos Ware zegt hier in *'Journey to the Heart'* het volgende over:

“*'Ethica'*, de eerste fase, sluit aan bij het actieve leven en gaat over het verwerven van deugden. De andere twee zijn beide vormen van contemplatie, maar Origines maakt onderscheid tussen wat hij *'fysica'* (de contemplatie van de natuur, God zien in zijn schepping, God zien in alles en alles in God) en *'contemplatie'* (het zien van God) noemt.

Deze drievoudige indeling vinden we vooral bij de Egyptische woestijnvader Evagrius van Pontus aan het eind van de 4^{de} eeuw en bij Maximus de Belijder in de 7^{de} eeuw.

Als we wat nauwkeuriger bezien hoe Origines, Evagrius of Maximus spreken over deze drievoudige indeling, wordt het duidelijk dat het niet een kwestie is van opeenvolgende stadia, waarbij de ene eindigt voordat de andere begint. Het is eerder een kwestie van zich steeds verdiepende niveaus die elkaar vermoedelijk overlappen, die eerder gelijktijdig zijn dan opeenvolgend. Met andere woorden, het is goed mogelijk dat je je beweegt van het actieve leven naar de contemplatie van de natuur, terwijl je nog steeds je strijd te voeren hebt voor een goed moreel leven. En het is goed mogelijk dat je verder komt en ervaringen hebt met het directe zien van God, maar dat je toch nog de contemplatie van God in de natuur beoefent.

Met name Evagrius is van mening dat *'metanoia'* aan het begin staat van *'praxis'* (het actieve leven van *'ethica'*). Metanoia betekent letterlijk geestelijke ommekeer ofwel boetvaardigheid/

berouw. Boetvaardigheid is niet een hele hoop schuld of zelfhaat; boetvaardigheid betekent geestelijke ommekeer, een nieuwe manier om naar jezelf, je naaste en God te kijken.

In je actieve leven begin je dus daar; dan zoek je loutering van zonden, het zuiveren van ontaarde gedachten. En aan het eind van het actieve leven – en dit is eerder een punt bij Evagrius dan bij Origines – bereik je *'apatheia'*; dit is wat anders dan apathie. Apatheia betekent passieloosheid, onverstoorbaar zijn (onthecht zijn). In negatieve zin betekent dit de uitroeiing van verlangens; in positieve zin betekent het de bekrachtiging van gelouterde en getransformeerde verlangens. Het betekent niet dat we immuun worden voor verleiding, want we gaan ervanuit dat we tot het eind van ons aardse leven oog in oog blijven staan met verleidingen.

Wanneer liefde niet enkel meer passie is, beginnen we met lief te hebben. Dit is ongeveer wat Evagrius bedoelt met de kwaliteit van liefde. Daarom betekent *'apatheia'* niet alleen maar de eliminatie van verdorven verlangens (negatief), maar het vervangen van onze ongeordende impulsen door een nieuwe en betere energie van God (positief). Het betekent dus gezondheid van ziel, transformatie, geestelijke vrijheid.

Johannes Cassianus, die het onderricht van Evagrius in het Westen introduceerde in het Latijn, gebruikt de woorden *'puritas cordis'*, zuiverheid van hart, in plaats van het woord *'apatheia'*. Dat heeft het grote voordeel dat het eerder positief dan negatief klinkt, en tevens bijbels is."